

AROSIENSIS

SÄLLSKAPET AROSBRÖDERNA MEDLEMSSKRIFT 2018

Kunskap slutar aldrig växa, heller aldrig vänskap.

Ordförande har ordet

ETT DRYGT ÅR har förflutit sedan senaste Arosiensis landade i brevlådan. Ett år, som erbjudit många möjligheter för oss Arosbröder att träffas. Våra två stora fester var som vanligt välbesökta. Det var många som var med på Vårfestens busstur i Västerås, då vi fick återse och följa utvecklingen i staden under efterkrigstiden. Gåsfesten på Läkarförbundet har blivit en tradition, som vanligt fullbokat och härlig stämning. Den inbokade gästtalaren Etienne Glaser fick förhinder men Ann Petrén som "stand in" blev en succé.

Utöver de två stora sammankomsterna så har vi haft många enklare träffar. Våra månadsluncher på Hotell Terminus i Stockholm är alltid välbesökta. Nyheter senaste året är "Mingelträff med jazzmusik" i Stockholm och "Cleokaffe" i Västerås. Bioträffar både i Stockholm och Västerås har lockat systrar och bröder liksom ärtsoppa och boulespel.

Konstvandring i Riksdagshuset och besök på Strindbergs Blå Tornet är nya aktiviteter, som genomförs under våren 2018 och till hösten kommer mera. Håll ögonen på vår hemsida "www.ariosiensis" där hittar ni information i kalendern och ibland kommer e-postmeddelanden. Därför är det bra om ni håller era e-postadresser uppdaterad i matrikeln, så ni inte missar något.

Till vårt årsmöte i Västerås den 5 maj har vi ersatt eftermiddagsprogrammet med en båtresor från Stockholm till Västerås. Resan blev på kort tid fullbokad, vi skulle ha behövt en Finlandsfärja, men de kommer inte in i Mälaren. Vårfesten är i år på Stadshotellet och där skall finnas plats för alla som vill komma.

Under läsåret 2017–2018 så har vi delat ut stipendier till 11 projektarbeten på Rudbeckianska Gymnasiet under hösten och kommer till skolavslutningen i vår att belöna det bästa arbetet med ett fint premium. Styrelsen ser med tillfredsställelse att vi kan bidra med stöd till dagens elever och därmed hålla kontakt med vår skola och få möjlighet att informera om vår förening.

År 2023 blir vår skola 400 år gammal – något vi bör fira. Per-Erik Wallin började redan under sin ordförandetid tillsammans med Anders Berggren att tänka på vad Arosbröderna kan göra med detta. Per-Erik har, på styrelsens önskan, fortsatt att jobba med planerna för firande och har intresserat Rudbeckianska Gymnasiet, Västerås Kommun och Domkyrkan för att vi tillsammans skall högtidlighålla 400 år. Ett gemensamt projekt har startats, med målsättning att på ett värdigt och beständigt sätt ihågkomma händelsen. För Arosbröderna innebär detta att vi får räkna med att avsätta ganska omfattande medel i vår budget under de kommande åren. Styrelsen kommer givetvis att ge alla medlemmar information om projektet och söka medlemmarnas godkännande, innan vi gör några ekonomiska utfästelser. Något kanske kommer redan på årets möte, beroende på hur projektet framskrider. Vi återkommer i så fall med information på hemsidan och genom utskick inför årsmötet.

Jag är övertygad om att alla hittar något läsvärt och spännande i årets upplaga. Läs och njut och hoppas vi ses snart på någon av våra aktiviteter.

Sören H

NY I STYRELSEN! Philip Philipson tog studenten 65, i RIV4d. Bor på Kvarngården i Västerås (vid gräsplanen där vi brukade spela brännboll på gymnastiklektionerna) tillsammans med hustru Elisabeth (f. Törneman, student 66), hund, 18 hönor och tupp. F.d. reklamman (Springfeldt Annonssbyrå), som ägnar sin lediga tid åt sin stora familj och Hôtel le Manoir i Frankrike (www.lemanoirbanyuls.com). Alla Arosbröder och -syststrar är välkomna!

AROSBRÖDERNAS STYRELSE

Ordförande: Sören Hedström

Sekreterare: Sonja Björken

Kassör: Ulla Siewertz

Klubbmästare: Lars Tidbeck

Ledamöter: Elisabeth Björsén, Christina Morberg Hermelin, Hans Levin, Philip Pihlipsson och Christer P Svenson

Suppleanter: Ulla Hecht, Gösta Nyberg

Hur får jag kontakt med Arosbröderna?

FÖRENINGEN HAR FLERA kanaler för att nå ut med aktuella meddelanden, inbjudningar och andra budskap. Och som du, i din tur, kan använda för att nå föreningen.

Hemsidan: arosiensis.se

För den som ännu inte är medlem är nog hemsidan den enklaste vägen in till Arosbröderna. Under rubriken "HEM" finns en underrubrik "Bli medlem". Där finns ledning till medlemskap.

På hemsidan hittar du det som är aktuellt för och i föreningen.

Snabba kommentarer från möten, fester och utflykter. För att till exempel ta del av bilder och fördjupningar, komma åt matrikeln och hitta adresser och telefonnummer till andra medlemmar fordras ett personligt lösenord. Du som glömt ditt, kan hämta det under rubriken "glömt lösenord".

Under rubriken "Kalender" kan du se kommande aktiviteter under året, så långt de är beslutade och tidbestämda.

Arosiensis på Facebook

Flera budskap publiceras på Arosiensis egen Facebook-sida.

Du som är med i Facebook söker på ordet "ariosiensis" och markerar dig som följare. Då får du alla meddelanden från föreningen också på det här sättet – och kan själv kommentera och ta kontakt. I skrivande stund när vi ca 100 medlemmar via Facebook. Det får gärna bli fler.

Mail till och från medlemmar.

Inbjudningar, påminnelser och annan viktig information skickas, ofta i kortad form, till alla medlemmar med aktuell e-mailadress.

Du som byter mail-adress – låt oss få veta det! Hör av dig om det, och annat som du har på hjärtat, till info@ariosiensis.se!

Post i brevlådan.

Några gånger om året skickas inbjudningar och meddelanden, plus tidskriften Arosiensis, den du håller i handen, med post till hemadressen.

Du som adressändrar, säg till så att du inte går miste om något.

TIDNINGEN AROSIENSIS

Tidskriften Arosiensis ges ut av föreningen Arosbröderna och har utkommit sedan 1926.

Du är välkommen med personliga bidrag; bilder, synpunkter, inlägg, idéer. Ta direkt kontakt med någon i redaktionen, eller via hemsidan arosiensis.se.

REDAKTIONEN 2018

Christer P Svenson: 070 755 77 60, christer@svenson.se
Elisabeth Björsén: 070 367 01 27, elisabethbjorsen@gmail.com
Gösta Nyberg: 070 592 86 46, vetgnyberg@gmail.com
Layout: André Wognum

Hon är ung. Föddes på 1100-talet då hon snörptes av från Östersjön genom landhöjningen. Innan var hon bara en havsvik av Östersjön. Hon fick sitt namn först på 1500-talet. Hennes största längd är 115 kilometer, största bredd 65 kilometer, största djup 76 meter. Arealen är 1 600 kvadratkilometer varav en tredjedel är öar. Hon är flikig och örik. Vänern och Vättern är större och har mer vatten men Mälaren har fler öar, över 8 000.

Ungefär 1,5 miljoner människor, däribland stockholmarna, har sin vattenförsörjning från

Mälaren. Landhöjningen är cirka 4 mm per år och Mälarens vattennivå ligger i dag 66 cm över Östersjön.

Rullstensåsarna bär tydliga spår av inlandsisen. Badelundaåsen är ett exempel, Slottsbacken i Stockholm ett annat. Många stora grustag i Mälardalen minner också om istiden och smältvattnet som i stora floder transporterade och krossade stenar.

När inlandsisen smälte undan sökte människor sig upp till Mälardalen. De slog sig ner på öar och livnärde sig på i huvudsak

på jakt och fiske. Markerna torkade upp och gav näringsrikt bete för boskap. En ny tid med boskapsskötsel inleddes. Tämmligen snart började man också med åkerbruk i större skala.

Mälardalingarna

Mälardalingarna blev tidigt ett bofast släkte. Man bodde kvar på sina gårdar ända till 1600-talet då nya herremän kom och byggde säterier runt Mälaren och folk flyttade dit för att arbeta. Antalet torpare och statare växte. När industrialismen sen kom flyttade många in till städerna och torpen blev ödestugor, men

på 1980-talet vände det och befolkningen i glesbygden började öka och ökar fortfarande. Lyckligtvis finns idag många stora säterier bevarade och strandskyddet har våra politiker och ämbetsmän skyddat. Att Västerås slottet Ängsö, Tidö och Fullerö byggdes på öar framgår av deras namn. Samma gäller också Västerås slott. Idag får de nöja sig med sjöutsikt på grund av landhöjningen.

Vikingarna

Från 700-talet och 300 år framöver seglade otaliga vikingaskepp ut från Mälaren. Öster-

sjön blev en viktig länk mellan österland och västerland. Vikingarna hade kontakter med de stora handelsområdena i det bysantinska riket och det islamiska väldet. De grundade handelsstationer som sedan växte ut till städer som Kiev och Novgorod. Båtarna var kombinerade rodd- och segelskepp, cirka 10 meter långa och hade en besättning på 10 man. De navigerade efter stjärnornas läge, fåglarnas flykt och molnens rörelser. Vikingarna var krigiska plundrare men de ökade också vår utrikeshandel kraftigt.

Birka

Sveriges första stad Birka grundades på Björkö i Mälaren på 750-talet och hade som mest mellan 500 och 1 000 invånare. En betydande tillverkning av smycken och bruksföremål av järn, brons, ädla metaller, ben och horn bedrevs här. Till Birka fördes pärlor, silver och siden från öster, vapen, keramik och glasvaror från väster samt järn och pälsverk från norr. Verksamheten i Birka upphörde omkring år 975.

Omkring år 830 kom missionären Ansgar från Frankrike till Birka för att kristna Sverige. Kungen drev på trosskiffet men hedningarna var emot och det tog 200 år innan kristendomen fick fäste här. Idag är Birka ett populärt utflyktsmål och ett av Unescos Världsarv.

Frakttransporter Bergslagen – Västerås – Stockholm

Sedan urminnes tider har sjöar och vattendrag använts vid transporter. På vintern hade man uppkörda slädvägar över isarna. Sommartid skeppades varorna med båt, däremellan fick man köra godset med häst och vagn. På 1700-talet ansågs att en stats välstånd var beroende av en hög export. Sveriges viktigaste exportvara var järnet, vårt land var världsledande järnexportör.

En stor del av detta järn forslades från bruken i Bergslagen till Mälaren med häst och vagn eller släde. Transporterna var långsamma, dyrbara och beroende av väderleken. Långa perioder under höst och vår kom inget fram eftersom vägarna var ofarbara och isarna inte bar.

Strömsholms kanal

Strömsholms kanal går längs Kolbäcksån från Smedjebacken i norr till Strömsholm i söder. Kanalen har 26 slussar och är 11 mil lång varav 1 mil grävd. Den är landets längsta kanal efter Göta kanal och har den största höjdskillnaden på 100 m. Kanalen stod klar år 1795, (Göta kanal 37 år senare).

Redan år 1795 gick fraktbåtar på de färdiga kanalavsnitten. Antalet båtar ökade sedan snabbt. Redan efter fem år fanns ett 40-tal fraktbåtar i trafik, de flesta kanaljakter. De var runt 15 meter långa, 4–5 meter breda och 1,3 meter djupgående. Jakterna hade två master, båda fällbara, så att de skulle kunna ta sig under broarna. En jakt kunde lasta mer järn än vad ett hundra hästar kunde dra på släde. Dessutom var kanalvägen betydligt snabbare än landsvägen.

År 1861 gjorde ångbåtarna entré på kanalen. Kanal och slussar gjordes djupare och ångbåtar med pråmar på släp blev allt vanligare. En ångbåt kunde bogsera flera pråmar, kanalrekordet sägs vara tretton stycken i ett släp. Lasterna bestod mest av produkter från hyttor och järnbruk samt kol, timmer, ved, tegel och dagligvaror.

År 1914 fanns inga segelfartyg kvar. År 1932 upphörde den reguljära ångbåtstrafiken och 1950 gick det sista pråmsläpet

Strömsholms kanal, en gång Bergslagens livsnerv, fick konkurrens som transportled då man byggde järnväg längs hela kanalen.

Västerås–Stockholm

Västerås och Stockholm blev städer vid mitten av 1200-talet. Västerås var en gammal handelsplats, Stockholm hade vattenvägar och var Mälarens enda förbindelse med Saltsjön och exporthamn för vårt stångjärn från Bergslagen. På ett dygn fraktade man gods på båt från Västerås till Stockholm. Med häst och vagn tog samma transport 3–4 dagar eftersom både hästar och kuskar skulle utfodras, vattnas och vila.

Tegel var en annan vanlig last. I Mälarskapskapen fanns ishavslera som blev bra tegel. Teglet användes främst till kyrkor, kloster och slott. Dominikanerklostret från 1100-talet som låg där Västerås stadshus idag ligger var byggt av tegel. Andra hus byggdes av trä, men i mitten på 1800-talet började man i städerna bygga flervåningshus av tegel och efterfrågan exploderade. Över hundra tegelbruk fanns i Mälardalen vid förra sekelskiftet.

Ångbåtarna började tränga undan segelskutorna på 1940-talet. Med ångbåtarna blev det också fart på passagerartrafiken. År 1903 började ångaren Mariefred gå mellan Mariefred och Stockholm. Och hon är i trafik än i dag och på samma rutt.

Stockholm behövde en sluss. Skillnaden i vattenståndet hade blivit så stor att det inte längre gick att dra fartygen genom Strömmen. 1642 invigdes den första slussen, Polhemsslussen. Ångbåtstrafiken ökade, trafiken på broarna med cyklar, spårvagnar och bilar likaså. Broöppningarna irriterade och nya slussar byggdes. Södertälje fick efter århundraden av motarbetande kungar och riksdagar sin sluss år 1819. Men snart kom ett nytt problem; järnvägen. Man löste problemet med skiftgång i form av broöppning för fartyg nattetid och tåg- och vägtrafik

på bron dagtid. Idag kan alla åka när de vill för Södertälje har fått en ny 26 meter hög bro.

Västerås har inte bara Sveriges äldsta läroverk. Vi har också Nordens största insjöhamn. Utan den inget ABB, Westinghouse eller Bombardier...

Tidö Slott

Axel Oxenstierna lät uppföra byggnaden 1625–1641 med hjälp av arkitekterna Simon de la Vallée och Nicodemus Tessin d.ä. 1890 köptes det av Carl-David von Schinkel. I dag ägs och drivs det av David och Christina von Schinkel som numera bor i en byggnad bredvid slottet.

Fullerö slott

Det lilla träslottet uppfördes 1656. Jean de la Vallée anses ha stått för ritningarna. Byggherre var Axel Oxenstiernas son Erik Oxenstierna, Sedan 1687 har godset ägts av släkten Cronstedt. 1739 blev det fideikommiss och Carl Johan Cronstedt är fideikommissarier och bor på slottet.

Västerås slott

En domkyrka och en borg började byggas i mitten av 1200-talet. Borgen byggdes om till Västerås slott. Ursprunglig arkitekt är okänd. Bo Jonsson Grip är omnämnd som den förste ägaren. Idag bor landshövdingen på Västerås slott.

Ängsö slott

Grundades på 1100-talet och ritades av arkitekten Carl Hårleman. Ängsö slott ägdes i form av fideikommiss inom släkten Piper fram till 1971. Ägs numera av Westmannastiftelsen och familjen Piper arrenderar och bor i en flygelbyggnad.

Elisabeth Björsén

Ett sekels sommarboende i en målarskärgård

I Strindbergs skärgårdsberättelse *Hemsöborna*, från 1887, hyr sommargästerna in sig hos skärgårdsfamiljen Flod, som livnär sig på fiske och småbruk. Den tyskättade musiker, som i inledningen av boken tas om hand av den nye drängen Carlsson, betraktar utsikten från verandan och utbrister "Sehr schön!". Carlsson tvekar, "ser sjön?", men konstaterar snart myndigt, "ja, visst ser man sjön härifrån!" Det var viktigt med sjönära sommarboende, först för läget och utsikten, sedan för bad och båtliv. I Norden, med långa kuststräckor och många sjöar, kunde fritid och friluftsliv ofta knyta an till vattnet. Stockholms och Åbolands skärgårdar, som naturtyp unika i världen, kunde erbjuda detta och blev en idealtyp för en sådan fritidens livsstil. Snart nog ville sommargästerna bygga eget och grosshandlarvillor började dyka upp efter stränderna.

Runt sekelskiftet 1900 blev Västerås en riktig industristad då ASEA (1892) och Svenska Metallverken (1911) flyttade sina huvudkontor hit. Medflyttande chefen på Metallverken, Erik Falk, ville i Västerås skärgård ordna sommarboende av samma typ som han sett i Stockholms skärgård. Några år in på 1910-talet uppenbarade sig en unik möjlighet. Ett par fastigheter tillhörande Fullerö säteri, senare stadsdelen Hammarby och ön Almö-Lindö, mitt i Västeråsfjärden, kunde dåvarande ägaren, greve F W Cronstedt, efter tillstånd av regeringen 1915, bryta loss från fideikommisset Fullerö och försälja. Erik Falk köpte ön för 75 000 kr.

Han bildade ett aktiebolag, AB Almö-Lindö, och inbjöd stadens hugade borgare att teckna andelar och köpa tomter på ön för att där uppföra fritidshus.

I äldre tid hade Almö-Lindö utgjort en slags

"fäbod" åt Fullerö säteri då boskap skeppades över för sommarbete på ön. Det hade funnits hemman på ön åtminstone sedan 1700-talet med tillgång till åker och äng. En bondgårdsmiljö är intakt idag. Hemsöborna hade sin Carlsson och vår Carlsson var den familj, som i flera generationer brukade Bondgården, vid Östra bryggan. Men annars kunde i stort sett hela ön, på 90 hektar, disponeras för fritidsboendet. Den första tomtindelningen från 1917 lade ett pärlband av sjötomter runt ön med en inre väg, som gick runt hela ön.

Om Stockholms skärgård, förutom "grosshandlare", befolkades av högre ämbetsmän, var det i Västerås snarare "direktörer" och "ingenjörer", som tänktes sommarbo på Almö-Lindö och de bägge stora industriernas tjänstemän nämndes uttalat som målgrupp för AB Almö-Lindö. Men om man studerar förteckningar över boende och andelsägare i aktiebolaget så dominerar inte dessa industritjänstemän alls så mycket. Affärsmän, stora som små, var en stor grupp. Under andra världskriget, med ransonering av båtbränsle och med färre möjliga turer för "Almö-Lindö"-båten, utbröt en intressekonflikt mellan dessa grupper. Skulle den enda turen ut på vardagskvällen avgå 17.30, som industritjänstemännen ville, eller 18.15, som köpmännen ville? De senare segrade den gången - men det blev nog ändå till att hasta till båtavgången efter det att butiken stängdes för dagen, kl 18!

Bland de tidiga "chefspersonerna", som genom kontakt med Falk köpte tomt på ön, fanns ASEA-direktörerna J S Edström, Artur Lindén och Oscar Hellman liksom chefen för tekniska verken i staden Gerhard Geston, snart ny vd för AB Almö-Lindö. Även VLT:s chefredaktör Anders H Pers köpte tidigt en tomt och sonen

Mattias har menat att det var ute på

Almö-Lindö, som idén med Vasaloppet kläcktes!

Husbyggen, var och en efter intresse och resurser, kom igång på allvar efter krigsslutet 1918. För att tillvarata efterhand uppkomna gemensamma intressen bildades 1925 Almö-Lindö tomt och villaägareförening, snart kallad Villaägareföreningen.

Det var vid denna tid inte vanligt med egen båt. Från 1925 användes en från västkusten inköpt skärgårdsbåt, "Alfa" och samma år beslöt de sommarboende att genom ett eget bolag, Trafik AB Västeråsfjärden, driva trafiken. Min farfar, Daniel Björk, som då var vd för Trafik AB Västeråsfjärden, beställde ett nybygge, en ny båttyp, en så kallad "sjöbuss" från Ekensbergs varv vid Gröndal sydväst om Stockholm. 1937 sattes den nya båten "Almö-Lindö" i trafik. På 1960-talet övertog Västerås stad driften, fortfarande främst med "Almö-Lindö"-båten.

AB Almö-Lindö, som alltså en gång bildades för att sälja avstyckade tomter, satt på 30-talet fortfarande på ett 30-tal osålda sådana. Ekonomin hade blivit rätt knackig och 1935 erbjöds

villaägarna att överta bolagets tillgångar. Så skedde också, och för detta ändamål bildades en särskild ekonomisk förening, Villatomtföreningen Almö-Lindö upa. 1974 bildades en helt ny sammanslutning, Almö-Lindö samfällighetsförening, som från de tidigare föreningarna övertog allt kvarvarande engagemang.

Som på många målaröar är växtligheten frodig. I min farfars fickalmanacka från år 1949 finner man några lakoniska notiser; sönd 18 sept, "12 kg tomater", lörd 24 sept, "plockade 12,5 kg tomater", och dagen därpå är det dags igen, "8,5 kg tomater". Hur gick det till?, undrar jag, när jag ser mina taffliga plantor; något var kanske bättre förr. Frodigheten hade, och har, dock en annan sida. Vid ett årsmöte med Almö-Lindö-samfälligheten för några år sedan ställde en styrelseledamot, något uppgivet, till oss församlade medlemmar frågan: "Är det någon här som vunnit kampen mot slyet?" Ingen anmälde sig.

Ragnar Björk

Föreningen som startade med gaffel och kniv, ville gå till sjöss, men tog tåget

Detta möte ägde rum på restaurang Metropol, då beläget vid Norrmalmstorg i Stockholm. Direktörerna Quarforth, Wahlenius och Bovina tillsattes att som kommité utformade stadgarna. De tog en dryg månad på sig och vid nästa möte, den 17 december på restaurang Riche på Birger Jarlsgatan, organiserades sällskapet på grundval av de kommitterade stadgarna. Där erhöll också sällskapet sitt namn. Förslagen "Västeråsällskapet", "Sällskapet Aros", "Arosklubben" förkastades och namnet "Arosbröderna" antogs.

I boken "Arosiana 1-4" med underrubriken "Plock ur Arosbrödernas arkiv" (finns på biblioteket i Västerås) får vi av författaren Arvid Carlsson veta ett och annat om föreningens tillblivelse.

På hösten 1902, den 12 november, beslutade 31 Västerås-alumner att starta samfundet, som skulle ersätta det avsmnade Västmanlands-Dala gille. Föreningen skulle äga en självständigare och exklusivare karaktär genom att omfatta endast sådana som tillhört Västerås läroverk och sammanbundos genom minnen från skoltiden".

Genom att kringläsa "Arosiana", en av sällskapet författad skrift med kulturhistoriska skildringar, mot postförskott till f. d. Västerås-alumner, värvades fler medlemmar. År 1910 hade föreningen 250 medlemmar. 109 tillhörde Stockholms-kontingeten, medan flertalet kom från övriga delar av landet.

Som ett minne av sällskapets 10-årsjubileum beslöt man på årsmötet 1912 anslå medel till ett Arosbrödrapremium, som skulle utdelas vid vårterminens slut till ett särskilt välförtjänt lärjungearbete.

Brödernas första försök till sjöss

År 1903 – alltså för över hundra år sedan – planerade bröderna i Stockholm att gruppvis fara med båt hem till skolstaden. Kostnad skulle bli 350 kronor. Men det ansågs för dyrt, så båtfärden inställdes.

Ja, kostnaden var inte 350 kronor per person utan för hela båten!

Det hjälpte inte att ordföranden gick ner och besökte kapten på ångaren Aros. Ordföranden lyckades pruta.

Han fick ned båthyran till 250 kronor. Men styrelsen var ändå orolig för att medlemsavgifterna inte skulle räcka. Av rädsla för att styrelsen

skulle få stå i personlig skuld inställdes resan.

Att tanken uppkom på att man skulle mötas hemma i Västerås, sammanhängande med att stockholmarna i flera år fått önskemål utifrån landsorten. Arosbröderna där tyckte att man borde mötas i Västerås. De ville se sin skola och höra vad som hänt de gamla klasskamraterna.

Men det skulle dröja ända fram till 1912 innan Arosbröderna på nytt planerade ett sommarmöte i Västerås.

Men så kom någon på att sommaren skulle de Olympiska spelen genomföras i huvudstaden. Kanske skulle då ett västeråsbesök bli av mindre

intresse? Så resan till Västerås olympiaåret 1912 inställdes också.

Nu anlätades tåg till Västerås.

Kamrater som kom med morgon- och förmiddagstågen möttes nere vid station av västeråsbröder med borgmästare John Karlsson i spetsen. Man hade sedan tänkt gå upp till Djäkneberget för att beundra den vackra utsikten. Men det regnade så första gemensam samling blev i stället kl 12.45 på läroverksplan – "för dem som vilja besöka det gamla läroverket, domkyrkan m m samt vilja stifta inbördes

bekantskap", hette det.

Regnet gjorde att man fick gå in i läroverkets förstuga. "Här blev det snart ett surr som i en bikupa och ett sorl som på börser i en miljonstad". Några kamrater hade inte sett varandra på 50 år.

Regnet upphörde och fotograf Blom fotograferade Arosbröderna ute på trappan. Sedan ledde rektor Bagge bröderna upp till övre våning och gamla klassrum besågs.

Lars Sönnergren

[Mer från berättelsen på hemsidan.]

Tåget. Ett alternativ.

En färd med ett så kallat snälltåg år 1912 från Västerås till Stockholm tog inte mer än två timmar och 18 minuter. Då stannade tåget också i Tillberga och Enköping.

År 2018 tar tåget endast 56 minuter eller en timma plus tre minuter beroende på vilken avgång man väljer.

Men ville man inte skynda fram i landskapet fanns i början av 1900-talet en långsammare variant. Detta tåg, ett så kallat mjölktag, tog fyra timmar och en minut. Tåget stannade då vid femton stationer - Västerås, Tillberga, Tortuna, Orresta, Lundby, Enköping, Grillby, Ekolsund, Bålsta, Bro, Kungsängen, Jakobsberg, Spånga och Sundbyberg innan till slut Stockholm nåddes.

Järnvägen byggdes 1875 och 1876 och drevs av Stockholm - Västerås - Bergslagens Järnväg. SJ övertog driften 1945. Banan elektrifierades 1947.

Denna järnväg till huvudstadens nöjes-, studie- och yrkesmöjligheter har nog betytt mycket i många Arosbröders och - systrars liv.

När kung Gustav V besökte Tortuna 1908 i samband med en militärövning var - den då sällsynta - kameran framme. Stinsen bland andra orsbor i mängden, blev också fotograferad.

På internet återfinns också bilder av de gamla stationshusen. Byggnaden i Tortuna revs för några år sedan då järnvägen fick ny sträckning.

Lars Sönnergren

Västerås station vid början av 1900-talet.

Tortuna station vid början av 1900-talet.

Gustav V vid Tortuna station.
Kung Gustav V besöker Tortuna.

Bara fem år kvar!

Nu drar det ihop sig till stort jubileum i Västerås och för vårt gymnasium. Den 25 mars 1623 undertecknade kung Gustav II Adolf det "fundationsbrev", som innebar att landets första gymnasium startade. År 2023 är det alltså dags att markera stort.

Kungen och Axel Oxenstierna befann sig i Västerås på flykt från pesten som härjade i Stockholm. Västerås var inte heller helt skonat, en tredjedel av invånarna uppges ha dött under detta år i vår stad, men det var tydligen ändå inte så farligt som i huvudstaden. Biskopen Johannes Rudbeckius passade på tillfället att förhandla med kungen på plats och resultatet blev alltså att det undertecknade pergamentsbrev som upphöjde Västerås katedralskola till landets första gymnasium.

Kungen var en stor person detta hans sista levnadsår, så här inleds brevet: "Wij Gustaff

Adolph medh Gudhs nåde Sweriges Giöthes och Wändes Konnungh, Storfurste till Finlandh, Hertigh vthi Estlandh och Carelen, Herre uthöffwer Ingermannelandh".

Gymnasiets grundande har firats tidigare: 1923 var hela Västerås förvandlat när man den 14 juni tog emot kung Gustav V och Carl Milles mäktiga Rudbeckius-staty avtäcktes. Kungen kom med extratåg med flaggsmückt lokomotiv från Stockholm. I Tillberga hade landshövdingen anslutit. Vid stationen mötte stadens honorariores och en honnörsvakt från Västmanlands regemente. Musikkåren under ledning av kapten Carl Ohlsson spelade Kungssången. Från järnvägen var det procession med musikkår upp till domkyrkan. Dessvärre var vädret grått och det småduggade. Feststämningen var det ändå inget fel på. Utanför domkyrkans port hade en tribun byggts upp och här höll biskop Billing

Här mellan Domkyrkan och Proban stod det gamla skolhuset i många hundra år – borde vara en fin plats för ett minnesmärke när gymnasiet firar sitt 400 års jubileum 2023.

- ◀ Hela Dagens Nyheters framsida handlade om gymnasiejubileet.
- ▼ Jubileet 1923 dominerade i flera dagar rapporteringen i VLT

- Stor uppmärksamhet i VLT även vid jubileet 1973.

högtidstalet, det framfördes en kantat av Fredrik Fähræus med musik av rektor Gottfrid Kallstenius, orkestern spelade, Arosbröderna framförde hyllningar. Kungen överlämnade en svensk fana till läroverket. Dagen efter rapporterades händelsen på hela (!) Dagens Nyheters förstasida, liksom naturligtvis i VLT och i landets andra tidningar. Det följde jubileumsgudstjänst i domkyrkan, en jubileumsfest som kungen lämnade för att återvända med sitt tåg till huvudstaden kl. 21.36. Nu återstod denna dag bara en ytterligare gudstjänst kl. 22 i domkyrkan, ärkebiskop Nathan Söderblom predikade och vid detta tillfälle hade också allmänheten tillträde.

Firande även 1973

Även 350 år firades. Då samlades 400 personer i aulan, det ringdes från klockstapeln i den klocka som funnits på taket till den gamla gymnasieskolan. Kulturelit från stad och land fanns på plats och Svenska Akademiens ledamot, professor Sten Lindroth presenterade en högtidsföreläsning om Johannes Rudbeckius.

Hur matchar vi nu detta om fem år? Arosbröderna har genom undertecknad väckt medvetenhet om det stundande jubileet hos de i Västerås som kan påverka utformningen. Vi har förklarat att Arosbröderna har beredskap att stödja ekonomiskt. Förankringen är en process

som tar tid; biskopen, domprosten, rektorn, kulturchefen m fl har under de senaste två åren uppvaktats. Det glädjande resultatet är att i början av 2018 har stadsdirektören initierat två projekt och anslagit medel för att sätta igång processerna. Det som nu utreds närmare är dels ett konstverk på den plats där det gamla skolhuset stod till i slutet av 1850-talet när Gamla Huvudbyggnaden blev klar. Det andra projektet är hur Västerås och skolan ska fira i övrigt, kan man t ex stärka bilden av vår hemort som aktiv skolstad?

Styrelsen i Sällskapet har informerat beslutsfattarna att vi är beredda att erbjuda ett ekonomiskt stöd om vi bereds plats i de olika projektgrupper som staden leder inför jubileet, om Arosbrödernas roll i fråga om initiativ och finansiering markeras i adekvata sammanhang, t ex på minnestavla vid konstverket, i trycksaker och annat informationsmaterial och om enighet nås i projektgrupper kring inriktning, placering, upphandling, kvalitetsnivå etc. för konstverket.

Vid årsmötet i maj informerade jag om ansträngningarna att få igång projektet – se fram mot en uppföljning och mera information under årsmötet i maj 2018.

Per-Erik Wallin

När våren kom till Västerås

Den 20 maj var dags för våra, trots den lite kyliga luften, dags att roa sig med goda vänner, träffa klass- och skolkamrater och bubbla gamla minnen. En spännande dag med många upplevelser och underhållning långt in på natten!

Vi sågs över en god lunch på gamla "Gropen", Stadshotellets bakficka, tog sedan några steg till utställningen med Tucks (Anders Berggrens) målningar på Stadsbiblioteket. Björn Springfeldt var ciceron. Sedan var det dags att se gamla Västerås på ett nytt sätt. På en veteran-

buss fick vi en mycket intressant, professionellt guidad folkhemstur genom lokal och regional historia och med internationella perspektiv. Bussens motor strejkade tillfälligt, men inte humöret. Årsmöte på "Gropen", för att sedan få hämta andan och klä sig till fest. Borggården på Slottet väntade med mingel och musik och ett roligt tal av landshövdingen Mino Akhtarzand.

Vi tog Rikssalen i besittning med tre rätters middag, gott vin, Blåsorkester, stim, jubel och dans till mycket levande musik. En härligt rolig vårdag och kväll!

En leopard bland Arosbröder

Lars Korse kom till Västerås 1949. Hans lärare i småskolan, Margareta Larsson, tyckte att han borde måla istället för att läsa. Hon till och med köpte en tavla av honom för 50 kronor, närmast en förmögenhet då.

– I skolan var jag till en början en slarver. Men i gymnasiet blev jag ambitiös, och tog studenten 1961 på latinlinjens helklassiska gren. Jag hade många fina klasskamrater, som Snas, Tuck, PE Wallin och Mudas.

– Sedan blev du jurist?

– Efter juristexamen satt jag ting två och ett halvt år i Åmål, och kom sedan till Datainspektionen i Stockholm. Men en svår psykisk sjukdom tvingade mig att sluta som jurist. Diagnosen; OCD Syndrom, Obsessive Compulsive Disorder Syndrome; tvångsneuroser med invalidiserande tvångstankar och tvångshandlingar. Nu mår jag ganska bra, tack vare hjälp av psykiater, terapeut och medicin.

– Sedan cirka tjugofem år är jag konstnär. Jag har haft många utställningar; här i Åkersberga, i Stockholm, Italien och USA. Jag blev inbjuden att ställa ut fem oljemålningar 29 december 2015 - 14 januari 2016 på ett berömt galleri på Manhattan, Agora Gallery. På min hemsida www.korse.se kan man se en del av min konst, mest oljemålningar.

– Du målar gärna leoparder?

– Det är ett vackert djur. Dessutom fick jag i ett symbollexikon veta att leoparden sym-

boliserar Jesus. Min konstriktning har jag gett namnet Teorealism, Teo – Gud, Realism – Verklighet. Stilen visar den totala verkligheten, både det synliga och det osynliga - det andliga.

– Flera tidningar har publicerat min konst. I Agora Gallerys magasin, Art is Spectrum, fanns allra först i början av tidningen text under rubriken Lars Korse och en bild på min bästa målning, som har titeln Profet och blommor.

(Detta säger Lars, inte utan ett visst mått av stolthet.)

– Jag bor sedan 1977 i Åkersberga med min fru Sandra. Hon är italiensk medborgare. Vi är båda aktiva katoliker och har varit gifta i 51 år. Båda är vi från Västerås.

Flera tavlor kan du se på hemsidan www.ariosiensis.se, Galleri Aros.

Klassiska studier, klassiska skulpturer

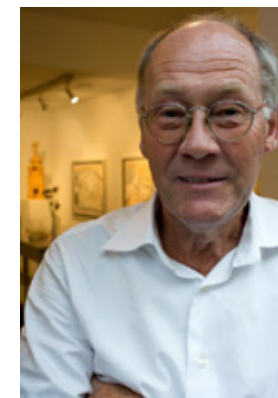
handling om latinska prepositioner (som nog aldrig blev färdig – om den ens påbörjades). En rolig lärare, en inspirerande tid, med färgstarka lärare och härliga klasskamrater som t ex Mary Deutgen, Elisabeth Linton och Emma Berndtsson. Men mitt viktigaste ämne var nog teckning trots allt (stort A).

– Sedan var nog tanken att börja på Konstfack. Dock kom juridiken vid Stockholms universitet emellan. Dessa studier samt domstolspraktik vid

Lunds tingsrätt varade i nästan tio år. Jag kom att tjänstgöra som åklagare vid olika domstolar i 35 år.

– Under hela min karriär har jag underhållit sin gamla kärlek till keramikerna på hobbynivå. Men från och med 2011 har jag, som entusiastisk autodidakt med all tid i världen, påbörjat mitt nya liv som skulptör i Stocksund, Stockholms skärgård och Frankrike, där jag och min hustru Ulla hittade ett hus i Banyuls, där många gamla gymnasievänner från Västerås sedan etablerat sig.

Efter 2011 har ett femtiotal skulpturer lämnat Hans Kolbs ugnar. Och detta är bara början...

Hans Kolb föddes i mars 1945 i Stuttgart i Tyskland, mitt under amerikanernas bombregn i slutskedet av andra världskriget. Hans pappa var upptäckresande, geograf samt fotograf i Afrika och mamma var reklamtecknare.

– Från 1946 växte jag upp i Sverige och gick som barn i skolan i Västerås. Från fem års ålder var de huvudsakliga leksakerna modellera i flerfärgade stänger. Vid tio års ålder fick jag erbjudande om att ställa ut ett helt indianläger i skyltfönstret till Zetterlunds leksaksaffär vid Stora torget i Västerås. Ersättningen bestod av mer modellera. Jag var överlycklig!

– Som sextonåring upptäckte jag keramikläraren på en sommarkurs i Umeå (Carl Malmsten), där Bertil Vallien var lärare. Det skulle ordnas förtur till Konstfack, men det stannade vid Nyckelviksskolan på Lidingö.

– På Västerås Högre Allmänna Läroverks, latinlinjen, var Lektor Bäärnhjelm min viktigaste lärare. Pompös, fyllde upp hela klassrummet: Gud ge mig en preposition som inte är ”ut” (på, mellan, under, vid) deklamerade han, och sedan predikade han om sin kommande doktorsav-

28 april – 31 maj, nu i år, ställer Hans Kolb ut ett trettiotal skulpturer på Stadsbiblioteket i Västerås.

Ett byggnadsminne

Stadshotellet blev Erik Hahrs stora genombrott.

Två år efter invigningen 1907 utsågs han till stadsarkitekt.

Det var inte självklart att det skulle bli Hahr som ritade paradbygget. Debatten hade börjat före sekelskiftet. Den framväxande industristaden behövde ett eget "Stadshus",

där man kunde ta emot besökande och erbjuda rum, restaurang och en kommunal festvåning. Staden behövde också mer plats för den växande förvaltningen. Rådhuset vid Fiskartorget räckte inte längre till.

En kommitté, med Västerås starke man Oscar Fredrik Wijkman, även kallad "Gud Fader", som primus motor kom med sitt förslag lagom till sekelskiftet: ett Stadshus med festvåning och första klassens hotell på Fiskartorget. Huset kunde kompletteras med teater och varmbadhus.

Gud Fader och hans kommitté lät arkitekten Gustaf Wickman från Stockholm rita ett jugendpalats i tre våningar med en prålig fasad mot Fiskartorget. Wickman var i ropet som bankarkitekt och skulle senare hyllas för träkyrkan i Kiruna.

Långt ifrån alla gillade Gud Faders förslag. Motståndarna ansåg att skisserna var storvulna och att platsen var fel. Ett stadshotell med festvåning borde ligga i stadens mitt, vid Stora torget. Handelsmännen i centrum formerade en oppositionsgrupp, ledd av apotekaren Otto Oest. Till Gud Faders förtrytelse valde fullmäk-

tige en ny kommitté för att utreda en alternativ placering vid Stora torget.

Arkitekten Gustaf Wickman fick i uppdrag att rita en variant vid Stora torget. Wickmans andra förslag, 1901, var lika överdådigt som det första. Hans jugendstil blommade för fullt.

Fullmäktige tvekade.

Frågan bordlades.

Under våren 1902 försökte Gud Fader styra Västerås historia en sista gång. Han hyrde privat in en arkitekt i karriären. Gissa vem? Erik Hahr, förstås. Hahr var trettiofem år och hade inte samma status som stockholmaren Gustaf Wickman, men han hade visat vad han kunde när han ritade polis- och brandstationen på Stora torgets östra sida. Han hade ritat järnhandlare Axel Hygrells privata slott Stora Fridnäs och han hade ritat en flickskola på Mariaberget.

Nu gav han sig i kast med Stadshuset/Stadshotellet på den av Gud Fader utvalda platsen på Fiskartorget. Erik Hahrs variant var stilenligt pompöst, men billigare och mindre krusidulligt och mer bastant i formen. Ett massivt jugendtorn krönte skapelsen.

Oscar Fredrik Wijkman trodde att han hade stadsfullmäktige i sin faderliga hand. Men Gud Fader fick ge sig. Stadsfullmäktige ratade än en gång Fiskartorget och röstade för Stora torget.

Gud Fader sa uppriktigt tack och adjö till fullmäktige. Hans tid var förbi. Erik Hahrs tid hade däremot bara börjat. Han fick ta över skissandet vid Stora torget. Det var dags för den fjärde vari-

anten. Hahr använde sitt underlag från Fiskartorget och ritade ett snarlikt hus vid Stora torget med hotell, restaurang, festvåning, spritbolag och butiker. Förvaltningen skulle vara kvar i Rådhuset. I september 1902 beslutade stadsfullmäktige att bygga i huvudsak enligt Hahrs förslag.

När det färdigritade förslaget behandlades i februari 1904 hade debatten tagit ny fart. Gud Fader gjorde ett sista försök att lansera Fiskartorget tillsammans med VLT-redaktören Anders Pers och den ledande socialdemokraten i fullmäktige, Viktor Larsson. Pers och Larsson var nykterhetsvänner och gillade inte ett "sprittempel" vid Stora torget. Ett opinionsmöte fyllde sessionssalen i Rådhuset och Pers skrev en ledare om att staden behövde andra nyttigheter än "brännvinshandel och restaurangliv". Det tunga tornet kunde dessutom störa sikten mot Domkyrkan.

Både VLT och Västmanlands Folkblad publicerade en insändare, skriven under signatur av den konkurrerande arkitekten Arvid Grane, som senare skulle rita ett korsvirkeshus åt Gud Fader i Skepparbacken och göra sig känd som mannen som ville riva Kyrkbacken. Grane tyckte det var motbjudande att Erik Hahr fått så mycket beröm. Hans stadshus var ju dystert och fult och såg mest ut som en brandstation. Skribenten kritiserade också, med viss rätt, att Hahr fått uppdraget utan att andra arkitekter fått vara med och tävla.

Sista debatten i fullmäktige blev två timmar lång och känsloladdad. Majoriteten stod på sig. Erik Hahrs detaljritningar godkändes. Västerås nya stadshus, som snart bara kallades Stadshotellet, invigdes på hösten 1907.

Hotellet med en butiksvåning låg längs Västra Kyrkogatan, Spritbolagets "krogflygel" vette mot Östra Kyrkogatan. Framsidan mot Stora

torget dominerades av fem stora rundbågade fönster in mot festvåningen. En balkong utanför pryddes av stadsvapen och kransar med fladdrande band. Huvudentrén placerade Hahr innanför en indragen gård, övervakad av det tunga och kompakta tornet.

Erik Hahr svarade inte bara för jugendfasaden, i tegel med gul puts på en sockel av huggen granit och med ornament i kalksten. Han ritade också interiörerna in i minsta detalj, från trappor och armatur till takdekorer och friser under det välvda

taket i festvåningen.

Stadshotellet i Västerås klassades som ett av de förnämsta exemplen på svensk jugend, eller l'art nouveau.

Åsikterna om byggnaden har skiftat under årens lopp. Stadshotellet hotades faktiskt av rivning 1977. Kommunen ägde fortfarande byggnaden men hade svårt att få någon som ville driva hotell och restaurang i de omoderna lokalerna. Kommunalarbetsrådet Erik Svensson sålde helt sonika hotellet till byggmästaren Ernst Ehn för en symbolisk summa. I gengäld fick kommunen Ehns mark i Barkarö.

Ernst Ehn förberedde en rivning men gav upp när protesterna blev för stora. Ehn sålde vidare till källarmästaren Ragnar Bätz. Senare togs hotellet över av kedjan Elite Hotels. Stadshotellet är skyddat som byggnadsminne sedan 1982.

Vad hände med idén om ett nytt Stadshus med kommunala kontorslokaler? Förvaltningen fick hålla till i olika hus vid Fiskartorget och på andra håll. Det dröjde till 1960 innan första etappen av dagens Stadshus invigdes vid Fiskartorget.

På den plats där debatten en gång började.

Anders Lif

Stort och smått om Stora Torget

Gösta Nyberg om en central plats i Västrås.

Just där vägen/stigen för foror mellan Bergslagen och Mälaren korsade den medeltida Eriksgatans avsnitt mellan Arboga och Stockholm utvecklades tidigt en mötesplats. Där människor möts uppstår naturligen handel. Marknadsplatsen var till att börja med inte särskilt stor, egentligen bara en breddning av stigen/vägen. Köpmännen samlades, umgicks och saluförde sina varor där under marknadsdagarna. Så har det fortsatt i Västerås, sekel efter sekel.

Platsen har förändrat skepnad under årens lopp. Vid första halvan av 1800-talet utvidgades det då kallade Gamla torget så pass, att det krävde ett ståtligare namn, Stortorget, något som 1897 ändrades ännu en gång till dagens Stora Torget. Torgets funktion är i huvudsak oförändrad sedan medeltiden. Det är en marknadsplats, ett forum. I Romarriket var forum en offentlig plats i en stad, en marknadsplats, ett torg. Intressant nog betyder forum även en inhägnad begravningsplats, något som kan appliceras även här. Under det nu kullerstensbelagda Bondtorget, väster om Västra Kyrkogatan, har man nämligen funnit en kristen, kanske ännu äldre begravningsplats. Redan på 1200-talet var den dock igenlagd och, stick i stäv med traditionen, överbyggd med hus.

Byggnader, som nu kan ses kring Bondtorget, ger oss en uppfattning om den typ av hus som även inramat det angränsande Stora Torget. Till skillnad från det angränsande större torget har Bondtorget restaurerats varligt. Med sin harmoniska öppna fyrkant erbjuder det en uppskattad och

idyllisk stadsmiljö.

Utöver dessa två torg har Västerås haft ytterligare två, Johan Wilhelms torg söder om Stora Gatan vid Storbron på vägen ner mot Fiskartorget, tidigare Nya Torget. Köpmangatan förlängdes småningom ner till Fiskartorget med Rådhuset.

Stora Torget har idag ingen likhet med den marknadsplats som funnits där sedan tidig medeltid. Men som en plats för kommers följer det än idag traditionen. När Gamla Torget bytte skepnad och namn under den tid då industristaden Västerås växte till, var inramningen fortfarande i form av träbebyggelse åt alla väderstreck. Rudolf Gaggas teckning av torgets södra begränsning från 1876, fig 1, ger en påminnelse om hur den delen av torget såg ut vid 1950-talets början. Det var träkåkar med handelsbodar, affärer och bostäder med bakgårdar. När så det kombinerade Polis- och brandkårshuset revs för att ge plats åt ett expanderande Domus, nu Igor, började marken skälva under kåkarnas husgrunder.

Torget hade redan blivit en arkitektonisk anakronism som offentlig plats, då Stadshotellet stod klart några decennier tidigare. Men då, under folkhemmets snabbväxande decennier fanns inte längre någon räddning. Det varuhus, som bl.a. ersatte de till synes idylliska trähusen, resulterade i en stor förbättring av de sanitära förhållanden som varit rådande i kvarteret. Man kan, kanske konspiratoriskt, spekulera över om namnet på detta mammonstempel är

Rudolf Gaggas teckning av St. G. och en god fiskartorget med en sådant starkt intresse för skulpturhistorien. Denna Västeråsens ger en glimt av Stora Torget i vardaglig. Mellan två av husen på torget: några män, de s. k. Fiskarna och Lättverkets huse, som en liten bod, där man sålde fisk och kläder. Framtill dessa står grosshandlaren P. O. Flodin och talar med en kvinna, två lokalhistoriska representanter för olika samhällsklasser i det dåtida Västerås. Åkåret 1876. Västerås: Almqvist & Wikströms förlag. — Nordan: Malmström

Ur Västmanland, Allhems förlag, Malmö 1957

ASEA-strömmen B G Broström (1947-2004) Brons, granit, 1989, Stora torget.

knutet till folkhemstanken – Sigma (S).

Men en sak är klar – det blev drag under galoscherna för kommersen. Marknadsplatsen konsoliderades.

Nu är det åter aktuellt att göra förändringar av stadens Forum Magnum. Bland annat vill man bygga på höjden i den fastighet som rymmer varuhuset Sigma, fig. 2. Här planeras studentbostäder med utsikt mot stadens stora torg. Det finns förslag om att införa små grönområden här och där på den nu ganska sterila torgytan. Torget har dessutom blivit ojämn och ”bucklig” med åren. Denna gång har stadens befolkning erbjudits möjlighet att framföra synpunkter och på så sätt motverka en ny estetisk katastrof, liknande den som uppförandet av Domus en gång blev. Alla förslag rörande förändringar av Stora Torget innehåller även planerade förändringar av trafikflödet i centrum. De centrala delarna av staden har många unika miljöer som många vill bevara. Kyrkbacken, Rudbeckianska skolan, Domkyrkan, Konsistori-

et och Biskopsgatan med Proban är exempel på känsliga inslag i stadsbilden, vilka kan komma i konflikt med just trafikplaneringen i centrala Västerås. Det skall hållas omröstning beträffande de olika förslag som föreligger.

En skillnad i transparens mellan då och nu! Vid förra sekelskiftet, då Stadshotellet planerades, eller femtio år senare (katastrofen Domus), var medborgarna inte så delaktiga som nu. Konflikter som förelåg ”luftades på ett högre plan.” Borgarna i gemen höll sig till den gamla vanan att stå med mössan i hand och lämna dylika avgöranden åt ”di som bestämde.”

Västerås stads hemsida erbjuder många möjligheter för den intresserade medborgaren att informera sig om den aktuella stadsplaneringen. Det är ett uttryck för ett modernt, genomsiktligt samhälle och det ger intryck av en varsam strävan hos ”stadens fäder” (och mödrar) att, i dialog med stadsborna, bibehålla Stora Torget som en levande, attraktiv marknadsplats i Västerås.

BG Broström var född, uppvuxen och verksam i Västerås. Hans konst har en stark anknytning till staden med motivagna från den lokala kulturhistorien. Broström utbildade sig på Konstfack i Stockholm och Valands i Göteborg. För Broström handlade skulpterandet om att ta bort material och se formen karvas fram till skillnad från många skulptörer som arbetar i lera och bygger upp former. Broström skulpterade uteslutande i trä. Även till de bronsskulpturer han skapade är originalen först snidade i trä. Hans verk tar sig uttryck i realistiska former som ofta berör vardagens estetik och poesi.

För sextiofem år sedan

Stora förändringar som totalt ändrade förutsättningarna för eleverna vid Västerås Högre Allmänna Läroverk.

Vid en genomgång av 1940-talets årsredogörelser för Läroverket kan man under kapitlet *Byggnader och inredning* läsa den prikära situationen som förelåg att kunna skapa klassrum för den ökade tillströmningen av elever. Detta uttrycks i form av antal avdelningar som utnyttjats för undervisningen, 1943 var det 20 avdelningar för att året därpå stigit till 28 avdelningar, för att 1947 nå hela 37 avdelningar. Det är då också som rektorn skriver att förhållandena kan betecknas som olidliga.

Undervisningen kom att fortgå i läroverket, Flickskolan, Gamla seminariet vid Källgatan, Missionskyrkan, Stora gatan och i provisoriska lokaler i Östra Kyrkogatan 10.

Riva huvudbyggnaden?

Olika idéer att lösa lokalbehovet kastades fram av vilka den mest anmärkningsvärda var rivningen av huvudbyggnaden och på platsen uppföra en ny modern byggnad.

Såväl Kungliga Skolöverstyrelsen som Kungliga Byggnadsstyrelsen har haft svårt att tillstyrka behovet av en utbyggnad eftersom ärendet fördröjdes i flera år.

Det var först på hösten 1950 som Kungl Byggnadsstyrelsen godkände Arkitekt Ahlboms förslag till hallbyggnaden öster om Gamla Läroverksgården.

Byggnadsarbetena påbörjades sedan våren 1951 och drevs i en sådan takt att vid höstterminen 1952 kunde skrivsalen träslöjden och ett mindre antal klassrum tas i drift i källarplanet. I mitten av vårterminen samma läsår togs övriga utrymmen i anspråk. Samtidigt inleddes också en omfattande ombyggnad i de gamla lokalerna.

Hallakolan invigs!

En pampig invigning ägde rum 30 maj 1953. Dagen inleddes med korum på skolgården där

elever och lärare bildade öppen fyrkant. Blåsorkestern spelade psalmen: ”Som sol om våren stiger i makt mot himlens höjd och allt naturen viger till livets nya fröjd”. Andakten leddes av Bisk.J.Cullberg.

Festligheterna fortsatte på eftermiddagen. Blåsorkestern gav konsert på skolgården i väntan på Skolöverstyrelsens general direktör Rosén. När alla förnåma potentater anlät tågaden i procession runt kyrkan till nybyggnaden. I spetsen gick Blåsorkestern och nybakade studenter som bar rektorsspirorna och fanorna.

I hallskolan hölls tal av ett flertal dignitärer varefter skolans kör och orkester under ledning av musikdirektör Hans Eng framförde en Kantat kallad *Complexio oppositorium scholae*. Musikstycket bestod av sju delar. Biskopen avslutade högtiden och läste Herrens välsignelse.

Skolafton

På kvällen bjöd staden på tesamkväm med bal för lärarkåren och gymnasiet elever. 450 personer hade hörsammat inbjudan.

För att inte förbise de som praktiskt hade deltagit uppförande av hallbyggnaden anordnade skoledningen en s.k. skolafton i februari till vilken arkitekter konstruktörer arbetsledare och arbetare hade inbjudits. Deltog gjorde även föräldrarföreningens representanter samt gymnastier, som svarade för servering och underhåll.

Ny linje på gymnasiet.

För sextio år sedan kan man i redogörelsen för läsåret 1957–58 finna ytterligare intressanta uppgifter som kom att påverka verksamheten vid skolan på ett påtagligt sätt. Det är första året som man inte tar emot elever att börja i realskolan. Orsaken är att finna i den skolreform som genomfördes några år innan och som gav upphov till enhetskolan.

Läroverket hade arbetat efter former från

Biskop J. Cullberg.

1927 med en latin-och reallinje. Dessa linjer innehöll vissa obligatoriska ämnen med ett antal tillvalsämnen. År 1953 infördes en tredje linje, nämligen en allmän linje. Latin som dominerande ämne fick nu också träda tillbaks för naturvetenskapliga ämnen.

Kyrkan och skolan går skilda vägar.

En historisk epok gick samtidigt i graven när läroverket frigjorde sig från kyrkan och inspektor i vår skola biskopen inte längre innehade eforus rollen. Visserligen hade eforusrollen

undan för undan reducerats men alltjämt kunde biskopen styra vilka kristendomslärare skulle tillsättas och hur kristendomsundervisningen bedrevs.

I sitt tack till biskopen skriver rektorn följande:

Rektor vid läroverket torde ha rätt att i årsredogörelsen kortfattat ge sin mening i en läroverkets angelägenhet tillkänna. Så vitt jag kan finna har avskaffandet av eforusämbetet skett antingen av tanklöshet, av likgiltighet för kvarstående tecken på historiska kultursammanhang av hänsynslöshet under den höga farten vid stadskrivandet eller också har det verkligen skett i avsikt att dölja att den svenska skolan har den kristna kyrkan att tacka för tillblivelsen och omvårdnad under uppväxten. Nutidens skola har icke fullrustad sprungit fram som en gudinna ur hednisk guds huvud. Den svenska skolan är ett barn fött av kristna föräldrar.

Kristendomsundervisningen kom att förändras och undervisningen omformades till att bli religionshistoria.

I sitt tacktal nämner rektorn också en intressant aspekt som berör Arosbröderna:

Ett dokument varav läroverket nyligen genom sällskapet Arosbröderna erhållit en fotokopia, visar att år 1311 den 23 april donerades 1 mark penningar till scolariibus i denna stad. Skolans tillblivelse måste ligga före 1311.

Kontakt har tagits med stadens bibliotekarier för att spåra var detta dokument finns.

Georg Schuisky

Ditt bidrag till firandet av skolans 400 år?

Föreningen har planer på att samla berättelser och minnen i en samlingskrift.

Den ska ligga klar 2023 och arbetet måste påbörjas nu. Du är välkommen med bidrag; korta eller långa texter, bilder och teckningar.

Skicka till info@arosiensis.se.

På hemsidan kommer vi att rapportera om inkomna bidrag.

Ta pennen i hand, sätt dig vid tangentbordet, gräv i gömmorna!

Möte med Alfred Nilssons undervisningsmetodik

ett tjugotal äldre läroverkselever från 1950- och 60-talet hade hörsammat inbjudan från Georg Schuisky att under en februarimåndag ta del av den omfattande demonstrationsutrustningen och de pedagogiska blad som finns bevarade och delvis utnyttjas i dagens undervisning i fysik i vår gamla skola. En gång tillverkat och utskrivet av Alfred Nilsson.

Han kom till vår skola 1945 efter avlagd studentexamen i Lund samt vid universitetet där tagit en fil magexamen.

Efter provår på flera ställen i landet utnämndes han till adjunkt vid vårt läroverk. Där han snabbt avancerade och blev huvudlärare i fysik. Del av tiden undervisade han också i matematik såväl i realskolan som på gymnasiet reallinjer.

De första åren ägnades mycken tid åt planering av de nya lokalerna för fysik i Hallskolan.

Parallellt arbetade han med tillverkning av undervisnings- och demonstrationsutrustning för alla grenar av den klassiska fysiken.

Vi alla kunde samfällt styrka att en bättre lärare inte funnits som med förenklade metoder kunde demonstrera och lära oss hur komplicerade fysikaliska fenomen verkade.

Adjunkt Nilsson utarbetade metod för demonstration av vågrörelse, som är så genial att den till och med var före sin tid i den akademiska undervisningen.

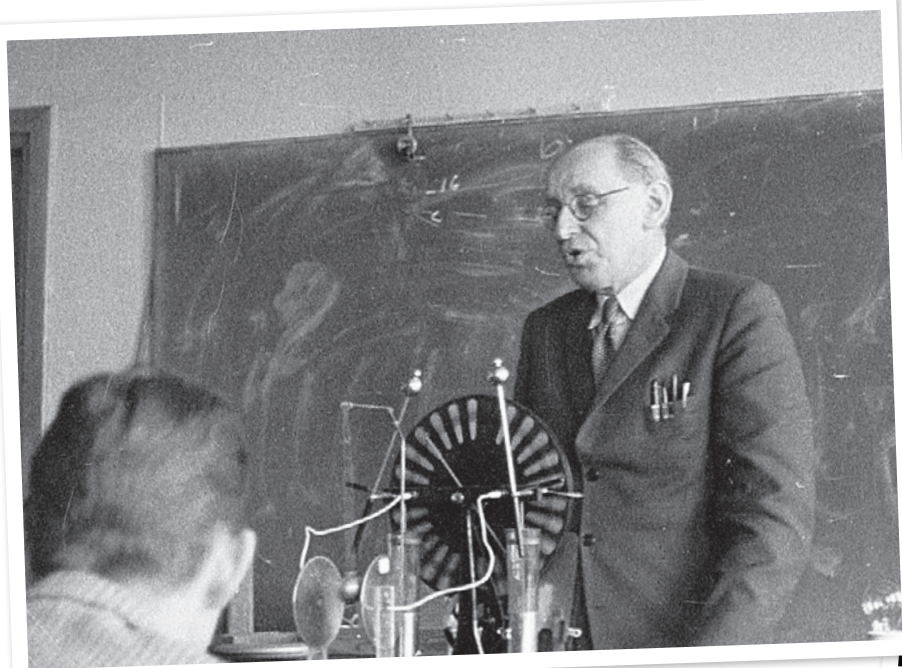
Genom dottern, Ann-Marie, har vi förstått att Alfred Nilsson hade en varm känsla för eleverna men att det krävdes att man följde vissa spelregler som byggde på uppriktighet och ej fjäsk.

Han var mån om folkbildning och skrev flera artiklar om fysikaliska fenomen. Dessa publicerades i VLT. Men det förekom också beska

inlägg mot egna kollegor som på olika sätt inte uppträdde rakryggade i sin gärning på skolan.

Vårt besök mynnade ut i att en sammanställning görs över de minnen var och en av oss har om hans undervisningsmetoder.

I samtal med skolledningen framgick att det vi lärt oss och som vi sedan burit med oss genom förvärvslivet är av sådant värde att skolans lärare vid en studiedag gärna anslår tid för att ta del av våra erfarenheter.

Ny idé för stipendier till skolan

Arosbröderna bidrar med två stipendier/premier till elever Rudbeckianska Gymnasiet. Vi annonserar via affischer på lämpliga ställen i skolan. Lärarna engageras i Arosbrödernas satsningar och får en genomgång av förutsättningarna dessförinnan.

Arosbröderna producerar diplom till vinnande elever med affischen som utgångspunkt.

1. Stipendium Arosiensis. Bästa projektidé.

20.000:-. Skolan bedömer utifrån inkomna ansökningar. Priset ses som ett stöd till genomförandet av goda idéer, bra presenterade och

motiverade. Pengarna fördelas till elever/projektgrupper utifrån skolans bedömningar. Vinnarna publiceras på lämpliga platser i skolan. Pengarna betalas ut i god tid innan projektarbetet startar.

2. Premium Arosiensis. Bästa genomförda projekt.

25.000:-. Finalpris till en grupp eller en elev som enligt skolan gjort det bästa gymnasiearbetet/projektet. Delas ut på avslutningsdagen i Hallskolan.

20.000 KRONOR

Stipendium Arosiensis

BÄSTA PROJEKTIDÉ – Stipendiesumman är på 20.000 kronor och kan delas mellan flera elever/arbeten.

25.000 KRONOR

Premium Arosiensis

BÄSTA GENOMFÖRDA PROJEKT – Ett av läsarets gymnasiearbeten belönas med 25.000 kronor.

SÄLLSKAPET AROSBRÖDERNA, tidigare elever i den skola som idag heter Rudbeckianska Gymnasiet, är Sveriges äldsta skolförening, bildad 1902.

DEN GAMLA EKEN utanför Nya Annexet stod i över hundra år. Den föll för ålderstreckat 2006. I maj 2007 lät Arosbröderna plantera den nya eken. Den har alltså rötter från långt tillbaka och kommer att växa med kunskap och vänskap.

KONTAKTA Pehr Karlsson, pehr.christian.karlsson@vasteras.se

Kolla den 5 maj!

Elever från skolan kommer att tala om sina nya projekt. De kommer att berätta om syften, möjligheter, framgångar och annat under mingel och musik i Galleriet på Stadshotellet. Detta innan festligheterna i matsalen drar igång. *Fråga och diskutera så mycket du vill!*

BELÖNADE PROJEKT:

Tea bag-index

Analysmetod för förorenad mark.

Skadliga metaller i Mälaren

En undersökning om Västerås utveckling ur ett miljöperspektiv.

Är insekter framtidens mat?

Västerås för hundra år sedan

Ett Madrid-telegram meddelar att en mystisk sjukdom, som liknar influensa, grasserar svårt i Spanien och har förorsakat många dödsfall. I Madrid ligger 90.000 personer sjuka och vid en del regementen är nästan varenda man sjukskriven. (VLT 1 juni).

Influensaepidemin tycks gripa omkring sig mer och mer i vårt land. Vid regementena härjar sjukdomen svårt. Dödsfall har inträffat. (VLT 25 juli).

Spanska sjukan har nått Västerås. Den på sista tiden mycket omskrivna spanska sjukan, som grasserat på många ställen i landet, har nu även nått vår stad. (VLT 27 juli).

Spanska sjukans härjningståg går vidare, och inga tecken tyda på att sjukdomen nått sin kulmen. Vid Västmanlands regemente äro över 1.000 man sjuka. (VLT 19 september).

Dödssiffran vid regementet har nu stigit till 85. I staden synes epidemien nu sprida sig bland barnen. Fem- à sexhundra barn och ett tiotal lärare ha angripits av sjukdomen. Folkskolorna i Västerås stänges den 5 – 20 oktober. (VLT 5 oktober).

Sedan den 1 augusti har t.o.m. den 16 okt. 54 personer inom Västerås stad avlidit av spanska sjukan. Vid Västmanlands regemente har döds-siffran stigit till 88. (VLT 24 oktober).

Smörransonen

för nästa vecka kommer att för hela landet utgå med 50 gr per person. I Västerås, som denna vecka ej fått något smör, utlämnas nästa vecka 1 hg pr person. (VLT 26 januari)

Nytt länslasarett i Västerås

Landstinget beslutade i fredags att bygga ett nytt centrallasarett på ett av staden erbjudet område i närheten av Sanatoriet. Kostnaderna beräknas till 4½ milj.kr. (VLT 21 september)

15.000 människor läto vaccinera sig i fjol i Västerås under då pågående smittkoppepidemi. (VLT 25 maj).

Ledare för arbetarnas självstudier

Till studieledare för Västerås arbetares frivilliga självstudier har utsetts arbetaren Gunnar G:son Hirdman. (VLT 17 oktober).

Fin julkupp

Till hovfotografer har konungen antagit fotograferna Gustaf Alfred Michelson, Lindesberg och Ernst Blom, Västerås. (SvD 24 december).

... OCH I LANDET:

Hemsk katastrof på Vättern:

"Per Brahe" går till botten med 24 människor ombord. Artisten John Bauer med hustru och barn bland de omkomna passagerarna. Olyckan förorsakades av stormen som vållat förskjutning av lasten. (SvD 21 november).

Allting stiger i pris

Vetenskapsakademien föreslår att priset på den vanliga almanackan fr.o.m nästa år höjes från 14 till 25 öre. (VLT 26 mars).

...OCH I VÄRLDEN:

Vapenvila inträdde måndag kl. 11 f.m.

Det nya Tyskland går mot bolsjevismen. (SvD 12 november)

Svensk truppstyrka till Åland

På Åland ha strider utkämpats mellan den finska skyddskåren och de ryska trupper, som äro förlagda dit. Genom svenska regeringens försorg har en truppstyrka sänts till Åland. Genom svensk förmedling har nu uppgörelse träffats mellan de stridande parterna.

Trädet som föll,
planterades, sårades,
men reste sig och växte.

Då, för mer än tio år sedan, kom Arosiensis redaktion till skolgården, och upptäckte att skolgårdens stora smycke, det vackra trädet utanför Nya Annexet (det som många gärna, men felaktigt, ville kalla Barfotens Alm) fanns inte mer. Kvar fanns en kraftfull, men ändå ynkelig, stubbe. Trädet hade fallit för åldersstrecket. Hade blivit hotfullt och farligt.

Redaktionen bestämde sig för att, för Arosbrödernas vägnar, plantera ett nytt träd, och

ringde Västerås Stad, som var med på noterna. Snart fanns ett nytt, litet vilset, träd, en japansk ek, på plats. Ordförande, blåsare och medlemmar i föreningen fanns på plats och invigde. En ny växtkraft hade slagit rot.

Men, men. Vårt vårdräd utsattes efter ett år för sabotage. Fick plåstras om, klappades och uppmuntrades med tillrop och förhoppningar. Och idag frodas det ståtligt bland kunskap och vänskap.

Cleo-fika på nytt

PÅ CLEO PLANERADES lördagkvällens begivenheter, vart skulle vi gå, vem hade fest, vem hade föräldrafritt, vilka skulle med, vem hade bil...

Nyligen gavs nytt liv i Cleofikat i Västerås igen. Det första på Gaggeska gården på Vallby. Det andra på Västerås slott. Det tredje är planerat till efter sommaren.

– Du kan bo var som helst i världen och ändå få vara med vid våra träffar i Västerås.

Man kan bara åka hit över dagen, fika med sina arossyskon, hälsa på bästa kusinen, titta hur huset man bodde i som barn ser ut idag. Och så måste man förstås beskåda alla nya fina hus nere i hamnen.

Gamla Cleo mitt emot Zigma heter numera Pitchers. Satsar på öl och god pubmat istället. Men vi hittar ett nytt Cleo till mötet i september. Väl mött.

Härlig dag på Bro Bålsta!

TRIVSAM AUGUSTIDAG PÅ golfbanan, god stämning och vackra (?) svingar. Systrar och bröder startade med god lunch och avslutade med god öl och prisutdelning. Han Höglund vann före Ann Thalén-Dufour och Lasse Nilsson.

Nya chanser kommer även i år. Håll koll på mail med inbjudan!

BOULE PÅ G!

Förra årets boulefest brann inne. Banan i Rålmbshovsparken tog eld och håller som bäst på att byggas upp igen.

En ny, rolig turnering är planerad till hösten. Då är det dags att greppa glas och klot igen!

Tut-i luren, Arosbrödernas husband, var denna kväll armerat med trummor och bas. Klarinett/saxofon: Den gamle reklamkaren Christer P Svenson, Trumpet: Den gamle apotekaren och farmaceuten Göran Redmalm, Saxofon/klarinet: Den gamle läraren och folkbildaren Staffan Lindberg, Piano: Den gamle landskapsarkitekten Matti Norell, Trummor: Den gamle sektionsschefen på Försäkringskassan Gunnar Iwarsson, Bas. Den unge inlånade ekonomen Thomas Eriksson.

Mingel på Camarillo

VI HADE HITTAT en festlig lokal i centrala Stockholm, Camarillo, som vi, systrar och bröder, kunde ha helt för oss själva. Ligger på Kungstengsgatan 20, ett kvarter från T-stationen Rådmansgatan, inte långt från Hötorget.

In från novembermörkret, direkt från gatan, in i barens värme och surr, och fick vin eller öl i glaset. Enklare tilltugg, men desto roligare kompisar och vänner. Tog man ett steg till, in i nästa rum, hördes musik, lite då och då,

i struttochgladstil. Många tog ytterligare ett glas, eller två, och slog sig ner, eller ställde sig runt borden, gladdes åt varandras berättelser, fnissade åt minnen, och/eller bara fanns till. Idén med minglet byggde ju på avspändhet och spontanitet.

Många tyckte evenemanget var roligt och det finns funderingar på att i år arrangera ytterligare ett höstmingel.

IDÉN MED BIO FÖR AROSBRÖDER. ATT SE OCH SES.

DU KAN VARA med på biokvällar antingen i Stockholm eller Västerås. Eller både och.

Tillsammans ser vi en aktuell film. Tar sedan ett glas efteråt för att prata om filmen, eller om annat, eller bara för att träffas en stund mitt i veckan. Lite kravlöst, utan anspänning.

Ulla Hecht i Stockholm, Elisabeth Björsén i Västerås, väljer en film och en biograf, en veckodag, när vi tänker gå. Den som vill hakar på. Var och en bokar sin egen biljett. Eftersom Ulla och Elisabeth

ofta behöver reservera ett bord på en restaurang i närheten, vill de förstås veta hur många som dyker upp. Du får via mail och på hemsidan veta när det är dags och kan ge signal om du kommer.

Det kommer att finnas mycket att se. Mycket att ses och prata om.

Glad Gås!

Flera bröder och systrar stod på väntelista och hoppades på ett återbud till gåsmiddagen i Läkarförbundets trivsamma lokaler. Några hade tur och ringdes in i sista minuten. Nära hundra vänner och skolkamrater strömmade in och möttes i ingången av stora isfyllda kar med flaskor olika sorters bubbel. Glasen fylldes snabbt, både en och två gånger, kanske fler. Fullt brus och sus. Och sedan till bords. Läckra soppor och smakrik gås och tillhörande läckra viner, samtal till höger och vänster – och tvärs över. Och där stod plötsligt Ann Petrén från Stadsteatern med ett manus i hand. Skrivet

av Etienne Glaser, som från början var den tänkta gästen, men av medicinska skäl inte kunde vara med och vars ord nu Ann förmedlade. På ett trollbindande sätt. Hon höll med sin röst och intensitet hela den nyss högljudda församlingen i tystnad, intresse och uppmärksamhet. Och möttes förstås av intensiva och förtjusta applåder. Ann har gått i vår skola och hade flera gamla vänner att tala med under resten av kvällen. Redan innan salongens kaffe och avec serverades hade stämningen nått takhöjd och kvällen fortsatte sedan i ett ännu högre brus, för många långt in i novembernatten.

Vad vet du om den svenska skolhistorien?

PE Wallin har läst på.

I Norstedts stora bokverk Sveriges historia i 8 tjocka band från 2007 kan man i delen för den spännande perioden 1830 – 1920 läsa en del om hur utbildningsväsendet i Sverige tog fart på 1800-talet. Se här några klipp och årtal som Per-Erik Wallin har vaskat fram för Arosiensis läsekrets.

1842

Beslutet 1842 om en folkskola innebar att principen om statens yttersta ansvar för alla medborgares utbildning och fostran slogs fast. Det dröjde dock några decennier till dess den fungerade som det var tänkt.

1862

En viktig förändring kom 1862 då det beslöts att flytta studentexamen från universiteten där den hade fungerat som inträdesprov till läroverken runt om i Sverige.

1870

1870 var statsbidraget för läroverken i landet tre gånger högre än för folkskolan. I debatten vid denna tid ville företrädarna för en liberal läroverkspolitik ha modernisering av schemat med mer plats för naturvetenskap och moderna språk. Motståndarna ville dock ha olika skolor för klassiska respektive reala studier. Ett viktigt argument sades vara latinstudiernas betydelse som förståendeträning och bidrag till den intellektuella utvecklingen.

1878

1878 tillkom en halvklassisk gren utan grekiska men med mer engelska och matematik

Under 1880-talet fokuserade

skoldebatten på tre delvis sammanhängande problemkomplex: hela 75 % av läroverksleverna slutade utan examen. Ett annat problem gällde latinundervisningen. – var verkligen detta språk nödvändigt för kommande akademiska studier? Det tredje problemet gällde sambandet mellan läroverk och folkskola. Den politiska vänstern ville motverka isoleringen och motsättningarna mellan de två skolsystemen. Läroverken danade en elit som var socialt viktig men liten i omfattningen.

1900

År 1900 uppgick antalet studentexamina i landet till under 1.000. Till 1920 hade siffran dubblerats.

1905

I och med 1905 års läroverksstadga delades läroverket in i en latinfri nedre del, dvs realskolan med inriktning på allmän medborgarutbildning och en övre del, gymnasiet, med inriktning mot högre studier.

Eftersom kvinnor efterfrågades i det framväxande industrisamhället måste deras utbildning lösas på ett sätt som kringgick läroverkens bildningsmonopol. En rad högre flickskolor inrättades,

1927

Inte förrän 1927 fick flickor studera vid högre allmänna läroverk. Om de ville ta studenten måste de tidigare göra det som privatister, vilket hade blivit möjligt 1870.

Strax över 50 cm

Höjdskillnaden mellan Orkesterscenen och dansgolvet var dryga halvmeter. Därifrån hade vi utsikt över permanenta håruppsättningar, sprayade svinryggar, borstade blanka hästsvansar, brylcrèmesbenor och tjejtjusarvågor (det stack upp en stälkam ur varje manlig bakficka på den tiden).

Men där var också dramatik.

Hallskolan var en levande teater på lördagskvällarna. Dansgolvet var scenen. Fylld av Kärlek, Svartsjuka och Krossade Hjärtan, Olyckliga och Lyckliga Slut.

Som musiker i skuttorkestern, kunde vi följa hur svettiga händer trycktes mot sidenklänningar, hur fingrande forskningsresor företogs över behåknäppningar, hur ansikten blossade högröda efter fjorton kinddanser efter varandra. Vi såg hur du viskade i örat och vi såg hur lycklig eller besviken du blev av svaret, vi såg hur du strök efter väggarna i beräknande rörelser för att "som av en slump" dyka upp framför din tilltänkta partner – just när vi spelade "I'm in the mood for love". Vi såg hur din svartsjuka lyste där bakom pelaren när fel person dansade med fel person till fel låt vid fel tillfälle.

Men det tog sin tid innan ångan var uppe.

Första låtarna ekade alltid över ett folktomt golv. Cocacola-drickande i "baren" och ideliga

Det har varit skutt på läroverket, flickskolan och tekniska den senaste tiden.

kamningar och underkjolsjusteringar på toaletterna, men sållan dans förrän efter en timme. Innegängen, de världsvana, de coola, kom lite senare. Det fanns till och med de som väntade till sista danserna med att bjuda upp. Högt spel. Och vi såg några kvällar fler som spelade på tok för högt. (Förutom de i orkestern...)

Vi i orkestern hade alltid förmånen att beställa en passande

låt i rätt tempo när vi själva gled ner för en dans på golvet. Kvintetten blev för en kort stund en kvartett.

Orkestern hade alltså en viss makt. Vi kunde gynna buggare, vi kunde understryka romantik, vi kunde förkorta och förlänga låtar. Plus lite till. (Det hände att i på en gubbskiva på Elba spelade omkull en kristendoms lärare och en franskfröken genom att i en hambo plötsligt ta bort ett taktslag.)

Det fanns också oskrivna regler: Snabb låt strax före damernas, som skulle gå i gungande tempo, för att sedan avsluta kvällen med stilla musik så att man kunde höra haset från lädersu-lorna, mumlet från rara, förhoppningsfulla ord och enträgna böner om eventuell fortsättning.

Vi såg dig nog! Vi hörde dig! Vi vet vad som hände och hur det gick till!

Christer skrev och Staffan intyggar.

”Arosbröderna skulle behöva en junioravdelning!”

Philip Philipson intervjuar rektorn.

Vi har ca 1300 elever idag. Våra program är naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och en klass humanistiskt. Vi har till och med en latinlärare. Barn- och fritidsprogrammet finns också här och så har vi två klasser med språkintrödnad för nyanlända elever med studiebakgrund. Vi har en musikprofil och fotbollsprofil. Handbollen har däremot fått stryka på foten.

Vi är närmare 100 lärare, totalt är vi ca 130 personer med ledning. Jag har tre biträdande rektorer.

Är det fortfarande en attraktiv gymnasieskola?

Ja, söktrycket är bra. Förra året ökade vi antalet förstahandsökande med ca 30 % och då var det rätt många som inte kom in. Vi ser likartade siffror även i år. Men vi skulle gärna se några fler som söker till naturvetenskapligt program. Men det är lite annorlunda om vi jämför med 60-talet. I dag har vi mellan 25 och 30 gymnasieskolor i Västerås. Så vi står oss bra i konkurrensen.

Och hur är det att få tag i lärare, där hör vi ju ständigt att det är ett av skolans stora problem i dag?

Rekrytera lärare går lätt. Rudbeck är nog en attraktiv skola att jobba på. Inte minst om man

varit elev här tidigare. Av 10 rekryteringar i somras var 6 gamla elever.

Vad har ni för traditioner?

Mösspåtagningssceremoni några dagar inna skolavslutningen. Då samlas vi i aulan alla treor. Någon ur personalen ett tal till eleverna och sedan håller en elev ett tal om de gångna åren.

Sedan har vi den stora mösspåtagningen i ljushallen. Då har vi en inbjuden talare, biskopen eller landshövdingen t ex. Sedan går eleverna över till gamla huvudbyggnaden och springer ut som man alltid har gjort och marscherar efter musikkår genom stan – som förr.

Och julavslutningen?

Den har vi i domkyrkan.

Skoldanser och skutt?

Finns inte längre.

Förr rökte man ju upp i gränderna på kyrkbacken. Hur är det idag?

Det gör man fortfarande. Till de boendes stora förtret. De klagar på oss.

Hur skulle man kunna göra Arosbröderna intressant för skolans elever?

Det finns, tror jag, en grogrund för en skolförening också i framtiden. Tänk bara så många som söker sig tillbaka för att arbeta här. Sedan man kanske måste utveckla den lite grand. Nätverk är ju viktiga idag och en elevförening skulle kunna bli något som verkligen hjälper eleverna. Men ni skulle behöva ha unga människor som kan hjälpa er att tänka ut hur en här framtida förening skulle kunna se ut. Ni skulle behöva ha en junioravdelning!

MAGNUS KLINGBERG Född 1966. Rektor sedan tre år. Började jobba som rektor 2005, 2011 rektor på Hahrska gymnasiet och senare utvecklingsledare för hela gymnasieskolan i Västerås. Började som rektor på vid Rudbeckianska gymnasiet 2015.

Klassfoto

KLASS RI+AI 1954-55

JUBIARER 1977

Och hur blir fortsättningen?

Båtresa till Västerås (5 maj)
Vårfest och årsmöte i Västerås (5 maj)
Tisdagsluncher i Stockholm
Cleo-fika i Västerås
Mingel i Stockholm
Biokvällar i Västerås
Biokvällar i Stockholm
Boule
Golf
Ärtor
Kulturtimmar
Västeråsluncher
Höstmöte med gås (7 nov)
Överraskningar både här och där ...

Välkommen!

